

ŅUJORKAS KONVENCIJAS PAR ĀRVALSTS ŠĶĪRĒJTIESAS SPRIEDUMU ATZĪŠANU UN IZPILDI V PANTA OTRĀS DAĻAS PIEMĒROŠANAS PROBLEMĀTIKA

APPLICABILITY PROBLEMS OF ARTICLE V(2) OF THE NEW YORK CONVENTION ON RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN ARBITRAL AWARDS

Inga Kačevska, Dr. iur.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedras asociētā profesore

Summary

By one of the recent decisions, the Latvian court did not recognise an *ad hoc* arbitration award made in the UK based on Article V(2)b) of NYC and Article 5(1)1) of the Arbitration Law (non-arbitrability rules). Arbitration agreement was concluded between a creditor and a guarantor, and the court found that in Latvia the domestic arbitration could not hear the disputes, the adjudication of which may infringe the rights of a person who is not a party to the arbitration agreement. The court concluded that in the arbitration case at hand, the main debtor's rights were infringed, as the main debtor was not participating in proceedings. Thus, the dispute could not be resolved by the arbitration in accordance with legal doctrine and the Civil Law.

This article discusses the nature and interpretation of Article V(2) of the NYC, the relation between sections a) and b), and the author gives a practical guidance on applicability hereto.

Atslēgvārdi: publiskā kārtība, strīda pakļautība šķīrējtiesai, Ņujorkas konvencijas V panta otrā daļa.

Keywords: public policy, arbitrability, New York Convention Articles V (2).

Ievads

Ņujorkas konvencijas par ārvalsts šķīrējtiesas spriedumu atzīšanu un izpildi (turpmāk – Ņujorkas konvencija)¹ V pants paredz izsmelošus pamatus ārvalsts šķīrējtiesas sprieduma neatzīšanai. Minētajam pantam ir divas daļas, bet tām ir kopīgas iezīmes. Pirmkārt, tiesa **var** atteikt atzīt un izpildīt ārvalsts šķīrējtiesas

¹ Ņujorkas konvencija par ārvalsts šķīrējtiesas spriedumu atzīšanu un izpildi. Pieņemta 10.06.1958., Latvijā stājās spēkā 13.07.1992.

spriedumu, tiesai nav pienākums to darīt. Otrkārt, V pants nostiprina to, ka neatzīt var, tikai pamatojoties uz būtiskiem procesuāliem pārkāpumiem, un nekādā gadījumā ārvalsts šķīrējtiesas spriedums nevar tikt pārskatīts pēc būtības, tostarp, ja šķīrējtiesnesis ir kļūdinājies faktos vai ir piemērojis nepareizās materiāltiesiskās normas.

Vispārējās jurisdikcijas tiesa **pēc savas iniciatīvas** var atteikt ārvalsts šķīrējtiesas atzišanu un izpildi tikai divos gadījumos, kas paredzēti konvencijas V panta otrajā daļā: a) ja strīdus **objekts** nav pakļauts šķīrējtiesai saskaņā ar **atzišanas valsts tiesībām**² un b) ja šķīrējtiesas sprieduma atzišana un izpildīšana ir pretrunā ar **atzišanas valsts publisko kārtību**.

Šī raksta mērķis ir, izvērtējot kādas konkrētas lietas faktus, koncentrēti analizēt, kad un kā piemērojas minētā V panta otrās daļas abi punkti.

Lietas fakti³

2007. gada 28. februārī D kā aizdevējs un F kā aizņēmējs noslēdza vienošanos, kurā puses apliecināja, ka F kopējā parāda summa saskaņā ar izrakstītajām pavadzīmēm ir vairāk nekā 7 miljoni ASV dolāru. Tomēr pēc pāris dienām D un E noslēdza maiņas līgumu, ar kuru D nodeva E prasījuma tiesības par parāda atmaksu pret F. Maiņas līgumā tika norādīts, ka solidāru saistību par cedētāja prasījuma tiesībām uzņemas Latvijas SIA.

2013. gadā starp D un E tika noslēgts pārjaunojuma līgums, nomainot dalībniekus, t. i., A stājas E vietā, iegūstot prasījuma tiesības pret D. SIA atkal uzņēmās solidāru saistību. Šajā līgumā bija iekļauta atruna, ka visi strīdi tiks izskatīti šķīrējtiesā Londonā viena tiesneša – Dž. Sitina (*G. Sitin*) – sastāvā atbilstoši Lielbritānijas tiesību aktiem, piemērojot Latvijas materiālās tiesību normas. 2019. gadā *ad hoc* šķīrējtiesa izskatīja A lietu pret SIA, no pēdējā piedzenot vairāk nekā 2 miljonus dolāru. Pieteikums par šķīrējtiesas sprieduma atzišanu un izpildi tika iesniegts Latvijas tiesā. SIA atzišanas procesā prasību atzina, faktus un apstākļus neapstrīdēja!

Latvijas tiesa pēc savas iniciatīvas vērtēja, vai minētais šķīrējtiesas spriedums ir atzīstams Latvijā. Pirmkārt, tiesa norādīja, ka gan Augstākās tiesas judikatūrā,⁴ gan doktrīnā⁵ ir nostiprināts, ka šķīrējtiesa nedrīkst taisīt spriedumu pret galvnieku, ja lietā nav pieaicināts galvenais parādnieks. Tādējādi

² *The subject matter of the difference is not capable of settlement by arbitration under the law of that country* – angļu val. Tāpat strīda objekts nevar tikt izskatīts šķīrējtiesā, kas ir šaurāka koncepcija nekā pakļautība, t. i., *arbitrability* – angļu val., jo *arbitrability* attiecas ne tikai uz strīdus priekšmetu, bet arī uz subjektiem (piemēram, valsti, kas var vai nevar noslēgt vai nodot strīdu šķīrējtiesā). Šī jēdzienu atšķirība, to lietošana Ņujorkas konvencijā un Šķīrējtiesu likumā, lai gan saistīta, bet nav šī raksta izpētes priekšmets. Papildus jānorāda, ka jēdzienu *arbitrability* ir mēģināts latviskot: “arbitrabilitāte” – sk.: Kačevska I. Starptautiskās komerciālās arbitražas tiesības. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2010; “šķīrējspēja” – sk.: Lizinska N. Valsts kā starptautiska šķīrējtiesas līguma puse. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2020.

³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 30.10.2020. lēmums lietā Nr. C-3218-20/34. Autorei nav nekādas saistības ar minēto lietu, ir zināmi tikai fakti, kas norādīti lēmumā. Lieta ir uzzieta anonimizētajā nolēmumu datubāzē.

⁴ Augstākās tiesas Senāta Civillietu tiesu departamenta 10.11.2020. nolēmums lietā SPC-211/2010 un 08.12.2010. lēmums lietā SPC-254/2010.

⁵ Torgāns K. Valstiskā uzraudzība pār šķīrējtiesas sprieduma tiesiskumu. Jurista Vārds, 24.08.2010., Nr. 34 (629).

tiesa, pamatojoties uz Ņujorkas konvencijas V panta otrās daļas b) punktu un Šķirējtiesas likuma 5. panta pirmo daļu⁶, noraidīja A pieteikumu par ārvalsts šķirējtiesas nolēmuma atzīšanu un izpildīšanu. Nolēmums stājies spēkā, par to nav iesniegta blakus sūdzība.

Tātad šajā lietā tiesa ir uzskatījusi, ka ārvalsts šķirējtiesas spriedums neatbilst publiskai kārtībai, un netieši ir norādījusi, ka strīds, ko ir izskatījusi *ad hoc* šķirējtiesa Apvienotajā Karalistē, nebūtu pakļauts izskatīšanai šķirējtiesā Latvijā, tādējādi šāds spriedums nav atzīstams Latvijā.

Problēmjaautājumi

Acīmredzot darījumu ķēde, naudas summas, šķirējtiesas procesa norise un atbildētāja rīcība atzīšanas procesā tiesai ir raisījušas bažas par iespēju atzīt ārvalsts šķirējtiesas spriedumu Latvijā, tādējādi izmantotas *ex officio* tiesības, kas paredzētas Ņujorkas konvencijas V panta otrajā daļā. Tomēr šī raksta kontekstā ir svarīgi noskaidrot, vai šajā gadījumā atzīšanas atteikums bija izdarāms, pamatojoties uz V panta otrās daļas a) vai b) apakšpunktu, vai var pastāvēt abi neatzīšanas iemesli vienlaicīgi. Ir arī jāizzina, vai, piemērojot nacionālās materiāltiesiskās normas, ārvalsts šķirējtiesas spriedums netiek pārskatīts pēc būtības un vai var neatzīt ārvalsts šķirējtiesas spriedumu, ja tas ir pretrunā ar nacionālo publisko kārtību. Jau sākotnēji jānorāda, ka šis piemērs ir īpašs un līdzīgus gadījumus atrast starptautiskajā praksē vai doktrīnā ir gandrīz neiespējami. Tāpat šī lieta vairāk raisa jautājumus nekā sniedz atbildes, tādējādi šis raksts varētu attīstīt turpmāku diskusiju ne tikai par to, kā pareizi būtu jāpiemēro konvencija, bet arī, kā to interpretēt tā, lai sistēmiski nonāktu pie taisnīga rezultāta.

Publiskā kārtība Ņujorkas konvencijā

Ņujorkas konvencija nedefinē jēdzienu “publiskā kārtība”, tādējādi nacionālajām tiesām ir jāpiepilda tas ar saturu, ievērojot konvencijas mērķus un sistēmu. V panta otrās daļas b) apakšpunktā ir atsauce uz atzīšanas valsts publisko kārtību. Tomēr ir svarīgi norādīt, ka šī panta tvērumā tiek paredzēta nevis atzīšanas valsts nacionālā, bet starptautiskā *ordre public*.⁷

Jēdziens valsts “starptautiskā publiskā kārtība” tiek dažādi tulkots, bet vispārpieņemtais viedoklis ir, ka valsts starptautiskā publiskā kārtība izriet no starptautiskiem dokumentiem,⁸ tomēr ļoti daudzi starptautiskie principi ir iekļauti

⁶ Šķirējtiesu likuma 5. panta pirmās daļas 1. punkts:

Šķirējtiesā izšķir jebkuru civiltiesisku strīdu, ja puses ir brīvprātīgi vienojušās un noslēgušas šķirējtiesas līgumu, izņemot strīdu: 1) kura izspriešana varētu aizskart tādas personas tiesības, kas nav šķirējtiesas līguma dalībniece.

⁷ Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards. The New York Convention in Practice. Gaillard E., Di Pietro D. Cameron (eds.). May, 2008, p. 790.

⁸ Rudevska B. Ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas un izpildes attīstības tendences civillietās un komercietās Eiropas Savienībā un Hāgas Starptautisko privāttiesību konferencē. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 120.–121. lpp.:

[..] ordre public jēdzienā tiek iekļautas arī starptautiskās sabiedrības pamatvērtības un vispārējie starptautisko tiesību principi [..]

arī nacionālajos normatīvajos aktos (piemēram, pamatlikumā), kas visnotaļ var atvieglot to piemērošanu.

Publisko kārtību iedala procesuālajā vai arī materiālajā.⁹ Procesuālais *ordre public* jēdziens ir pietiekoši skaidri definēts,¹⁰ bet diskusiju par materiālo publisko kārtību ir bijis mazāk un tās tvērums ne vienmēr ir skaidrs. Starptautiskajā materiālajā publiskajā kārtībā var ietilpt arī prevalējošās imperatīvās tiesību normas.¹¹

Arī Latvijas tiesa ir vērtējusi materiāltiesisko publisko kārtību līgumsoda samērīguma kontekstā. Proti, kādā lietā atbildētājs norādīja, ka ar ārvalsts šķīrējtiesas spriedumu ir piespriests nesamērīgs un neproporcionāls līgumsods – 20% apmērā no saistību apmēra atbilstoši Šveices materiāltiesiskajām normām, kas ir pretrunā Civillikuma 1716. panta trešajai daļai, kas savukārt noteic maksimālo līgumsoda apmēru – 10% no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra. Tiesa atzina:

Apstākļi, ka ar šķīrējtiesas nolēmumu no atbildētāja piedzīts līgumsods 20% apmērā no saistību apmēra, pats par sevi nenorāda uz piedzītā līgumsoda nesamērīguma un tādēļ neatbilstību Latvijas publiskajai kārtībai. [...] [tas] nenozīmē, ka, atzīstot un izpildot šķīrējtiesas nolēmumu, tiktu pārkāptas Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātas pamattiesības un nolēmumā atzīšana nonāktu pretrunā sabiedrības būtiskajām pamatvērtībām. Piedzenamais līgumsods ir samērīgs ar galvenās saistības summu.¹²

Latvijas tiesa ir lēmumu pamatojusi atbilstoši konvencijas garam. Tomēr diskusiju var raisīt vairāki aspekti. Pirmkārt, ja konvencijas V panta otrās daļas b) apakšpunkts ietver tikai starptautisko publisko kārtību, vai var pamatot šķīrējtiesas sprieduma neatzīšanu ar nacionālajām materiāltiesību normām,¹³ sevišķi ņemot vērā, ka strīdam pēc būtības piemērojas ārvalsts likums, kas nosaka citus līgumsoda “griestus”. Otrkārt, vai situācija lietā mainītos, ja līgumsods būtu 100% vai vairāk no visas līguma summas, arī ja strīdam pēc būtības piemērojas Latvijas tiesības. Tad tiesa visdrīzāk varētu atsaukties uz labas ticības principu, kas ir starptautisks princips, un neatzīt šādu spriedumu.

Atšķirībā no V panta pirmās daļas c) punkta, V panta otrās daļas b) punktā nav norādīts, ka šķīrējtiesas spriedumu var atzīt tikai daļā. Tomēr šobrīd tiek vispārīgi

⁹ International Law Association Recommendations on the Application of Public Policy as a Ground for Refusing Recognition or Enforcement of International Arbitral Awards, adopted at the ILA's 70th conference held in New Delhi, India, 02.–06.04.2002., 1) c). Pieejams: <https://ila.vettoreweb.com/Storage/Download.aspx?DbStorageId=1134&StorageFileGuid=c79d096c-5ea1-4353-ae40-770e87b610ae> [aplūkots 16.03.2021.].

¹⁰ Rudevska B. 2012, 140. lpp.:

[...] atzinējvalsts tiesnesim procesuālās publiskās kārtības ietvaros ir jāpārbauda, vai ārvalsts tiesas procesā ir ievērotas atbildētāja (zaudējušās puses) galvenās procesuālās pamattiesības (galvenokārt, tiesības uz aizstāvību, kā arī tiesības uz efektīvu procesu). Pie tādām pieder: tiesības piedalīties tiesas sēdē un iesniegt paskaidrojumus, tiesības būt informētam par prasības iesniegšanu un par prasības priekšmetu, tiesības likumā noteiktajā kārtībā pārsūdzēt tiesas nolēmumu u. tml. Šeit pirmām kārtām ir jāvadās pēc ECTK 6. panta pirmajā daļā garantētajām civilprocesuālajām pamattiesībām.

¹¹ Piemēram, šķīrējtiesā nevar izšķirt lietas, kas saistītas ar terorismu, cilvēku orgānu tirdzniecību, kukuļošanu, naudas atmazgāšanu vai starptautisko sankciju pārkāpumiem u. c.

¹² Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 27.02.2017. lēmums lietā Nr. C29485416.

¹³ Piemēram, arī attiecībā uz jautājumiem par procentu, īpaši sodāmo zaudējumu piedziņu, noilgumu.

pieņemts: ja tāda iespēja pastāv, tad pēc analogijas šo pieeju var piemērot.¹⁴ Tādējādi tiesa var atzīt spriedumu tikai daļā par pamatparāda piedziņu, bet ne daļā par nesamērīgo līgumsodu – neatzīt.

Strīdus objekts nevar būt atzīšanas valsts izskatīšanas priekšmets šķīrējtiesā

Katra valsts pati nosaka, kādi strīdi ir pakļauti izskatīšanai šķīrējtiesai un kādi nav, tādējādi nav vienota starptautiska standarta un strīdi, kurus var nodot šķīrējtiesai, var atšķirties no valsts uz valsti. Tāpēc parasti procesa laikā starptautiskā šķīrējtiesa konstatē, vai tai ir kompetence izskatīt strīdu, piemērojot tās valsts tiesības, kurā strīds ir izskatāms.¹⁵ Arī apskatāmās lietas kontekstā ir jānorāda, ka daudzās valstīs šķīrējtiesā var izskatīt strīdus, kuros ir iesaistītas puses, kas nav parakstījušas šķīrējtiesas līgumu, piemēram, cesijas, garantiju līgumu gadījumos, paceļot korporatīvo plīvuru u. c.¹⁶ Parasti šīs trešās personas tiek iesaistītas šķīrējtiesas procesā, piemērojot saistību tiesību principus un analizējot pušu nodomu.

Ja šķīrējtiesa ir pamatoti konstatējusi, ka tai ir jurisdikcija, un šķīrējtiesas līgums ir spēkā, tā ir taisījusi tiesisku šķīrējtiesu spriedumu, tad nevajadzētu būt situācijai, ka to neatzīst citā valstī. Tomēr šāda situācija var rasties. Ja pēc atzīšanas valsts tiesībām šajā valstī konkrētais strīda priekšmets nav nododams izskatīšanai šķīrējtiesā, tad tiesa pēc savas iniciatīvas var neatzīt šo spriedumu (konvencijas V panta otrās daļas a) punkts). Būtībā tas nozīmē, ka atzīšanas valsts tiesa vēlreiz pārskata jurisdikcijas jautājumu atbilstoši savām tiesībām. Šī punkta daļa tieši un nepārprotami atsaucas uz nacionālo sabiedrisko kārtību.¹⁷

Piemēram, šķīrējtiesas spriedumu, kas taisīts valstī, kurā nav liegts izskatīt maksātspējas vai intelektuāla īpašuma strīdus šķīrējtiesā, lūdz atzīt un izpildīt Latvijā, kur šādi strīdi ir izskatāmi vispārējās jurisdikcijas tiesā, – vai tas nozīmē, ka automātiski Latvijas tiesa, pamatojoties uz Ņujorkas konvencijas V panta otrās daļas a) punktu, atteiks atzīšanu?

Tas, ka tiesības attiecībā uz šķīrējtiesas kompetenci atšķiras, vēl automātiski nenozīmē, ka šķīrējtiesas spriedums visos gadījumos nav atzīstams. Pirmkārt, te jāņem vērā, ka visdrīzāk šķīrējtiesai saskaņā ar piemērojamām tiesībām ir bijusi jurisdikcija izskatīt strīdu.

Otrkārt, ja kāda no pusēm ir pārliecināta, ka šķīrējtiesas sprieduma atzīšana tiks lūgta tā domicila valstī, kur attiecīgo strīdu nevar izskatīt šķīrējtiesā, šai pusei ir jāceļ šādi iebildumi šķīrējtiesas procesa laikā, jo, pirmkārt, neiebildot puse atsakās no savām tiesībām uz to atsaukties vēlākās procesa stadijās un, otrkārt, šķīrējtiesnesiem ir pienākums taisīt izpildāmu šķīrējtiesas spriedumu. Ja šādi iebildumi ir bijuši, praksē drošības pēc šķīrējtiesnesi spriedumā izvērtēs gan šķīrējtiesas procesa vietas, gan iespējamās atzīšanas valsts noteikumus. Tomēr ne visos gadījumos procesa laikā var prezumēt, kurās valstīs tiks lūgts

¹⁴ Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards. The New York Convention in Practice. Gaillard E., Di Pietro D. Cameron (eds.). May, 2008, p. 819.

¹⁵ Ņujorkas konvencijas V panta pirmās daļas a) punkts.

¹⁶ Born G. International Commercial Arbitration. 2nd ed. Kluwer, 2014, p. 1413.

¹⁷ Enforcement of Arbitration Agreements and International Arbitral Awards. The New York Convention in Practice. Gaillard E., Di Pietro D. Cameron (eds.). May, 2008, p. 517.

atzīt šķīrējtiesas spriedumu, un šķīrējtiesas sastāvs pēc savas iniciatīvas nevērtēs visas iespējamās atzišanas valstis un tajās pastāvošas teorijas par piemērojamām tiesībām strīda pakļautībai.

Treškārt, līdzīgi kā publiskās kārtības atruna, V panta otrās daļas a) punkts ir jātulko, ievērojot starptautisko kontekstu, t. i., fakts, ka strīda priekšmets nav arbitrābils, nacionālajā ietvarā saskaņā ar nacionālajām tiesībām obligāti nenozīmē, ka strīds nav pakļauts šķīrējtiesai starptautiskā kontekstā.¹⁸ Jāpatur prātā, ka nacionālās normas ir piemērojamas nacionālā vidē.

Jāatzīst, ka ne praksē, ne teorijā nav atrodama viennozīmīga un detalizēta šī konvencijas punkta interpretācija, tas arī ir maz piemērots, tāpēc, ja tiesa vēlas uz to atsaukties, ir jāveic detalizēta izpēte, jābūt ļoti būtiskam iemeslam, lai pamatojoties uz šo punktu, sprieduma atzišana tiktu atteikta.

Mijiedarbība starp Ņujorkas konvencijas V panta otrās daļas a) un b) punktu

Konvencijas tekstā šie punkti ir atsevišķi nošķirti, tie nav identiski. Tomēr V panta otrās daļas a) punkts ir saistīts ar b) punktu, jo abi punkti pasargā publiskās intereses (katrs gan savā līmenī).

Tas, ka šķīrējtiesa ir izskatījusi lietu, kas tai nav pakļauta, var būt arī publiskās kārtības atrunas tvērumā (bet ne *vice versa*).¹⁹ Piemēram, šķīrējtiesas spriedums ir taisīts pret Latvijā domicilētu atbildētāju – patērētāju, ar kuru šķīrējtiesas līgums nav ticis iepriekš apspriests. Visdrīzāk šādu spriedumu Latvijā var neatzīt, ne tikai pamatojoties uz Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešās daļas septīto punktu, bet arī publisko kārtību.

Vēl jānorāda uz citu interesantu aspektu. Ņujorkas konvencijas V panta pirmajā daļā ir iekļauti neatzišanas un neizpildes pamati, kuru pastāvēšana ir jāpierāda zaudētājpusei, t. i., pierādījuma nasta ir atbildētājam. Ja atbildētājs atzišanas procesā nepiedalās un neiebilst, tad tiesai nav pamata atsaukties uz V panta pirmo daļu. Attiecībā uz minētā panta otro daļu šādas tiešas norādes nav. Šobrīd doktrīnā tiek uzsvērts, ka arī, piemērojot V panta otro daļu, pierādījuma nasta ir uz parādnieka – zaudētājpuses – pleciem,²⁰ tomēr tas neliedz tiesai pēc savas iniciatīvas izvērtēt tai pieejamos faktus un tiesības.

Jebkurā gadījumā visi izņēmumi ir šauri tulkojami, piemērojami tikai būtisku pārkāpumu gadījumā un ievērojot konvencijas starptautiskumu.

Konkrētā lieta

Koncentrēti apskatot galvenos principus, kas jāievēro, tulkojot Ņujorkas konvencijas V panta otrās daļas a) un b) punktu, jānovērtē, kā tie piemērojas aprakstītai lietai.

Sākotnēji tiesai būtu konsekventi jāpamato neatzišanas fakts ar vienu no V panta otrās daļas pamatiem, jo abi punkti kumulatīvi nepiemērojas – tie ir balstīti uz dažādiem publiskās kārtības principiem.

¹⁸ Born G. *International Commercial Arbitration*. 2nd ed. Kluwer, 2014, p. 3697.

¹⁹ Maurer A. G. *The Public Policy Exception Under the New York Convention*. JURIS, 2012, p. 70.

²⁰ Born G. 2014, p. 3651.

Tātad, ņemot vērā iepriekš minēto, visdrīzāk šādu ārvalsts šķīrējtiesas spriedumu neatzišanu nevar pamatot ar valsts starptautisko publisko kārtību (konvencijas V panta otrās daļas b) punktu), jo šajā lietā nav saskatāmi starptautisko tiesību principu pārkāpumi (strīda izskatīšanā nav piedalījus galvenais parādnieks). Konkrētajā lēmumā ir atsauce uz Satversmes tiesas spriedumu, kurā ir noteikts, ka valsts pienākums ir radīt efektīvu tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu iespēju novērst šķīrējtiesas procesā notikušus būtiskus procesuālos pārkāpumus un neatzīt tāda šķīrējtiesas procesa rezultātu, kurā šādi pārkāpumi ir notikuši.²¹ Pat tad, ja taisnīgs šķīrējtiesas process ir daļa no starptautiskās publiskās kārtības, tomēr ir jāmeklē citi avoti, ar ko to pamatot, jo šeit nevietā ir atsaukties uz tiem principiem, kuri valsts tiesām ir jāievēro nacionālo šķīrējtiesas spriedumu piespiedu izpildes stadijā.

Kvalitatīvi argumentējot, varētu atsaukties uz a) punktu – atbilstoši šķīrējtiesas likuma 5. panta 1. daļai strīds tika izskatīts, aizskarot trešās personas tiesības.

Te gan jāpiebilst, ka starptautiski, izmantojot šādu neatzišanas pamatu attiecībā uz trešajām iesaistītajām pusēm, netiek aizstāvētas tās puses tiesības, kas nepiedalījās procesā, bet tieši otrādi – tās trešās personas tiesības, kas tika piesaistīta šķīrējtiesas procesā, neskatoties, ka tā tieši nav bijusi šķīrējtiesas līguma dalībnieks. Šajā gadījumā Latvijas tiesa aizstāv parādnieku, kurš ne tikai nav šķīrējtiesas līguma dalībnieks,²² bet arī nav piedalījus vai pieaicināts šķīrējtiesas procesā, kā arī ne parādnieks, ne galvotājs procesa laikā nav iebilduši pret to. Turklāt rodas jautājums: vai tiesa atzišanas procesā lemtu tāpat, ja nezinātu visu darījumu ķēdi, sākot ar 2007. gadu? Arī atzišanas valsts tiesai ir jāievēro atzīstamā šķīrējtiesas sprieduma tvērums, un tā nevar lemt, pārkāpjot to. Vēl jo vairāk šīs lietas kontekstā pareizu Ņujorkas konvencijas piemērošanas argumentāciju apgrūtina tas, ka atbildētājs atzišanas procesā ne tikai neiebilda, bet arī piekrita šķīrējtiesas spriedumam. Acīmredzot tiesnesis nebija pavisam akla Temīda un saskatīja, ka šādam šķīrējtiesas spriedumam nevar piešķirt izpildāmību Latvijā.

Secinājumi

1. Ņujorkas konvencijas V panta otro daļu tiesa var piemērot pēc savas iniciatīvas un neatzīt ārvalsts šķīrējtiesas spriedumu, ja ir konstatējami būtiski procesuālie pārkāpumi. Neskatoties uz to, jaunākās konvencijas piemērošanas tendences norāda: ja zaudētājpusē piedalās atzišanas procesā, tai ir jāsniedz pierādījumi, ka pastāv ne tikai V panta pirmajā, bet arī otrajā daļā noteiktie neatzišanas pamati.
2. Atzišanas lēmumā tiesa nevar vienlaicīgi atsaukties uz V panta otrās daļas a) un b) punktu, jo tiem ir dažādi piemērošanas tvērumi. Bet tiesa, atsaucoties

²¹ Satversmes tiesas 17.01.2005. spriedums lietā Nr. 2004-10-01.

²² Konkrētajā lietā tiesa atsauca arī uz Satversmes 92. panta pirmo teikumu, kas noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā, bet galvenais parādnieks F, kas bija ieinteresēts šķīrējtiesas procesa iznākumā, nepiedalījās šķīrējtiesas procesā un nevarēja izmantot savas tiesības, t. i., tiesības izteikt iebildumus un atrunas par parāda pastāvēšanu, apmēru vai norādīt, ka daļa parāda jau dzēsta.

- uz Ņujorkas konvencijas V panta otrās daļas a) vai b) punktu, var ārvalsts šķīrējtiesas spriedumu neatzīt arī daļā.
3. Saskaņā ar konvencijas V panta otrās daļas b) punktu spriedumu var neatzīt, pamatojoties uz atzīšanas valsts starptautisko procesuālo vai materiālo publisko kārtību.
 4. Savukārt saskaņā ar konvencijas V panta otrās daļas a) punktu izņēmuma kārtā tiesa var neatzīt spriedumu, ja tajā izskatīts strīds, kura objekts nevar būt pakļauts šķīrējtiesai saskaņā ar atzīšanas valsts tiesībām. Šis ir ļoti pret-runīgs neatzīšanas pamats, praksē grūti izvērtējams un piemērojams, jo šķīrējtiesa parasti savu jurisdikciju nosaka, piemērojot šķīrējtiesas sprieduma taisīšanas vietas likumu. Starptautiski nav izstrādāti skaidri kritēriji, kad šo atzīšanas atteikuma pamatu ir pareizi izmantot.
 5. Nekādā gadījumā atzīšanas valsts tiesa nevar šķīrējtiesas spriedumu pārskatīt pēc būtības. Atzīšanas valsts tiesai nav pienākums ne tikai vērtēt darījumu ķēdi, kas nav saistīta ar līgumu, kurā ir iekļauta šķīrējtiesas klauzula, bet arī pārskatīt faktus, to novērtējumu un juridisko motivāciju ārvalsts šķīrējtiesas spriedumā. Tomēr praksē var būt gadījumi, kad šķīrējtiesas lieta raisa aizdomas par nelikumīgiem darījumiem, un tad atzīšanas valsts tiesnesis var izmantot *ex officio* tiesības, kas paredzētas Ņujorkas konvencijas V panta otrajā daļā, bet ar nosacījumu, ka neatzīšana ir labi pamatota. Šāda situācija var, piemēram, būt gadījumos, kad atbildētājs ne šķīrējtiesas, ne arī izpildes procesā neiebilst pret šķīrējtiesas spriedumu.
 6. Starptautiskajā praksē šķīrējtiesas sprieduma atzīšana var tikt atteikta tad, ja nav konstatējams šķīrējtiesas līgums ar procesā piesaistīto trešo personu, tomēr, atšķirībā no Latvijas tiesas prakses, netiek vērtēts tas, vai ir pārkāptas tādas trešās personas tiesības, kas nav pieaicināta un nepiedalījās šķīrējtiesas procesā.